

Şumer dastanlarında onomastik vahidlər

Nərgiz Hacıyeva

Filologiya elmləri doktoru

AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu. Azərbaycan.

E-mail: nergiz.haciyeva.1961@mail.ru

Annotasiya. Şumer-Azərbaycan əlaqələrini öyrənən dilçilər qədim şumer abidələrindəki onomastik vahidləri tədqiq etsələr də, onlarda işlənən səslərin fonetik-üslubi xüsusiyyətlərinə toxunmamışlar. Qədim mətnlərdə işlənən onomastik vahidlərin, şəxs adları və toponimlərin geminat səslərlə işlənməsi, bu adların əvvəlində və sonunda işlənən saitlərin hansı mənə çalarlığı ifadə etməsi üzə çıxarılır. Onomastik vahidlərdə səslərin qoşa işlənməsinin təkrarlarla əlaqədar olduğu və bu adların qədimliyi göstərilir. Şumer dilində işlənən bir çox sözlərin ayrı-ayrı dil ailələrində eyni mənə daşması nə zamansa vahid ulu bir dilin olduğunu bir daha sübut edir.

Açar sözlər: təkrar, onomastik vahidlər, geminatlar, fonetik-üslubi, söz kökü, heca, söz yaradıcılığı

Məqalə tarixəsi: göndərilib – 01.02.2023; qəbul edilib – 23.02.2023

Onomastic units in Shumerian eposes

Nargiz Hacıyeva

Doctor of Philological Sciences

Institute of Linguistics named after Nasimi of ANAS. Azerbaijan.

E-mail: nergiz.haciyeva.1961@mail.ru

Abstract. Although the linguists studying the Sumerian-Azerbaijani relations studied the onomastic units in the ancient Sumerian monuments, they did not touch on the phonetic and stylistic features of the sounds used in them. The use of onomastic units, personal names and toponyms used in ancient texts with geminate sounds, and the meaning of the vowels used at the beginning and end of these names are revealed. It is shown that the double processing of sounds in onomastic units is related to repetitions and the antiquity of these names. The fact that many words used in the Sumerian language have the same meaning in different language families once again proves that there was once a single great language.

Keywords: repetition, onomastic units, geminates, phonetic-stylistic, root, syllable, word creation

Article history: received – 01.02.2023; accepted – 23.02.2023

Giriş / Introduction

İnsan cəmiyyəti, dil və ünsiyyət formalaşandan bəri insanlar bir çox sözləri təkrar edərək

işlətməmiş, bu təkrarlar bir çox əmək nəğmələrində, folklorda və yazılı abidələrdə həm səslərin,

həm də ayrı-ayrı sözlərin və həm də şeir parçalarının, bəndlərin təkrarı şəklində qorunub saxlanmış, dövrümüzədək gəlib çatmışdır. Bu təkrarların qədim şumer mətnlərində də özünü mühafizə edib saxlaması bir çox dilçilər tərəfindən isbat olunmuşdur. Türk-şumer əlaqələrinə toxunan dilçilər onomastik vahidlərdən söz açsalar da, onlarda işlənən səslərin fonetik-üslubi xüsu-

siyyətlərinə toxunmamışlar. Şumer mətnlərindən e.ə. III əsrə aid edilən “Bilqamıs” dastanı onomastik vahidlərin zənginliyi ilə diqqəti cəlb edir. “Bilqamıs” dastanında onomastik vahidlərdə səslərin təkrarı və qoşa samitlər şəklində işlənməsi bu adların qədim türk dilinə yaxınlığını bir daha sübut edir.

Əsas hissə / Main Part

Müşahidələr göstərir ki, həm şumer, həm də Azərbaycan dilində söz yaradıcılığının ən qədim, bəlkə də ilkin yollarından biri söz köklərinin təkrar edilməsidir... Şumer dilində hecaların təkrarı yolu ilə bir neçə tanrı adı yaranmışdır: Ba+ba=(Baba). Baş tanrı Anın Qatumtuqdan olan qızıdır. Enlilin oğlu Ninurtanın arvadıdır. Ləqəbi “Yeddi qız anasıdır. Ad+ad=(Adad). Onun bir adı da İşkurdur. Şumer panteonunda yağış və ildırım tanrısıdır. Tur+tur=Turtur. Tanrı Dimuzinin anasıdır.” [6, s.24, 34, 27]. Şumer və türk dillərində birhecalı söz köklərinin təkrarı yolu ilə şəxs adları yaranmışdır – Du+du, Da+da, Zu+zu, Şaq+şaq, Tu+tu, Lə+lə, Şu+şu, Mu+mu və s. [7, s.328].

“Bilqamıs” haqqında dastanda Humbaba şəxs adına da rast gəlinir. Bir çox tədqiqatçıların Azərbaycan dilində *h* samiti ilə başlanan sözlər yoxdur qeydinə qarşı M.Adilov *h* səsini bir çox təqlidi sözlərdə, holavarlarda qaldığını göstərir. M.Adilov haqlı olaraq yazır: “Halbuki qədim sözlər hesab olunan yuxarıdakı misallar bunun əksini göstərir... dilin nisbətən qədim leksik təbəqəsi hesab olunan vokativ sözlərdə *h* səsi xüsusi yer tutur... həmin sözlərin çoxu bu səs ilə başlayır. *Ho, hoho, his, hay, hov, hüşt-hüşt, hay-hay, höt-höt, hoy, eş-eş, oş, ho-hiş, həs-hüs, hır, hır-hır* və s. Habelə qədimliyi heç bir şübhə doğurmayan çoxlu təqlidi sözlərdə *h* səsini görürük: *ham-ham, hav-hav//haf-haf, hov-hov, hart, hart-hurt, hırro* və s.” [1, s.400].

Humbaba şəxs adında *h* samitinin və “baba” sözünün işlənməsi də bu sözün qədim olduğunu və türk xalqlarına mənsubluğunu sübut edir.

Azərbaycanda bir sıra toponimlər təkrar hecalarla düzəlmişdir. Məsələn: Tərtər, Vəlvələ, Xalxal, Mormor, Gərgər, Kükü, Herher, Şaxşax və s. B.e.ə. III minillikdə gil lövhələr üzərində

yazılmış məşhur şumer abidəsi “Bilqamıs dastanı”nda ayrı-ayrı bəndlərin, sətirlərin eynilə təkrarına rast gəlinir ki, bu da onun qədimliyini bir daha sübut edir. Fikrimizcə, sözlərin təkrarı get-gedə deformasiyaya uğrayaraq, samitlərin qoşa işlənməsinə səbəb olmuş, təkrarlar qoşa samitlə işlənən sözləri yaratmışdır. T.Hacıyev şumer və Azərbaycan dillərindəki təkrar modellərinin qrammatik mənalarının da uyğun gəldiyini və buna misal olaraq şumer dilində ismin cəmini bildirmək üçün sözün qismən və ya tam təkrar olunduğunu qeyd edir. Məsələn: *udu-uddu* – “qoyun” [3, s.25-34]. İ.M.Dyakonov morfoloji cəhətdən daha çox kökün ixtisarla qoşalaşmasını göstərir: *bar-bar* – *babbar*, *dili-dili* – *diddi* [13, s.52].

Bir çox insan və yer adlarında səslərin təkrarı da, qoşa sonor səslərin, *nn, ll, mm, pp* və *cingilti dd* səslərinin işlənməsi (İşullanu, Dimmuzi, Ellil, Nippurad, Unninni, Puzur Amurri, İrkalla, Şullat, Ennuki, Şuruppak, Addu) də bu eposun türk xalqlarına aid olduğunu sübut edir. Sözlərdə fonemlərin qoşa işlənməsini akkad dilinin şumer dilinə təsiri kimi qiymətləndirən İ.M.Dyakonov şumer və akkad dilində *a, e, i* və *u* saitlərinin, nazal burun samitlərinin çox işləndiyini qeyd edir [13, s.47]. Türk dillərində bir neçə dəfə qoşa samitlərin türk dillərinin fonetika üçün xarakter olmadığı fikri irəli sürülmüşdür [11, s.261]. Digər dillərdə də samitlərin qoşalaşması hadisəsinə rast gəlinir. Lakin bu hadisəni törədən səbəblər məlum deyil [10, s.124]. T.Hacıyev samitlərin qoşalaşmasını nitq hissələri üzrə iki yerə ayırır: I qrupa isimlər, II qrupa sifət, say və zərflər daxildir. I qrupa daxil olan sözlərin bəziləri alınma sözlərdir. Fonetik dəyişmələr nəticəsində samitlərin qoşalaşmasını qoşa samitlə işlənən isimlərdən fərqləndirmək

lazımdır. T.Hacıyev bu fikrə gəlir ki, türk dillərində türk mənşəli elə sözlər yoxdur ki, ilkin geminanta malik olsun. Geminantla işlənən sözlər ya alınmadır, ya da müəyyən morfoloji inkişaf nəticəsində yaranmışdır. Sonuncu halda geminat morfologiyanın etimoloji cəhətdən inkişafı ilə əlaqədardır. Geminatla işlənən isimlər samitlərin qoşalaşmasını türk dillərinə məxsus olan fonetik qanunlarla izah etməyə imkan vermir. Türk dillərində samitlərin qoşalaşmasını J.Denin qeyd etdiyi kimi [11, s.261], nitqin ekspressiv çaları ilə izah etmək mümkündür. Həqiqətən, samitlərin qoşalaşması müəyyən ekspressiv yükə malikdir. T.Hacıyevə görə, türk dillərində samitlərin qoşalaşması qrammatik mənənin morfoloji ifadə vasitəsidir. Daha doğrusu, mənəbələrdə türk geminantı qrammatik göstəriciyə bərabərdir. T.Hacıyev bu nəticəyə gəlir ki, uzun samitlər (və ümumiyyətlə təkrarlar) türk dillərində şiddətləndirmənin qrammatik vasitəsi, atributiv və ya kvantitativ əlamətin intensivliyidir. Zaman keçdikcə sözün fonetik tərkibində geminatlar digər affiksəl morfemlər kimi daşlaşmışdır. Hazırda geminatla işlənən sözlər bir sıra türk dillərində qalmışdır [3, s.26-31].

“Bilqamıs” eposunda qoşa samitlə işlənən adlardan biri Dimmuzidir. Onun “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanındakı Dəli Domrul adı ilə əlaqəsini, paralelliyini göstərən A.Acalov və bir çox mütəxəssislər qədim şumer tanrılarından olan və ağaclara, otlara can verən Dumu adı ilə eyniləşdirirlər. Adlardakı oxşarlıq bu fikir üçün əsas yaradır. Dumu – şumerlə 1.həyat; 2.oğul; 3.nəsil, övlad, zi və yaxud zu şəkilçisidir. Şumerlə Dumuzu – həyat yaradan, nəsil, övlad verən deməkdir [1, s.222-232]. Şumer əsatirlərində varlığın böyük anası ilahə Nammu, Nanna (ay allahı), Dimmuzinin bacısı Geştianna, Dimmuzinin sevgilisi İnananın adı çəkilir.

Qoşa samitlərin assur dilinin təsiri ilə yaranmış olduğunu qeyd edən Q.Kazımov yazır: “Sirdakka (Mannanın Missi vilayətində qala adı) toponimi türkcə sırt – “yastı yüksəklik”, “dağ silsiləsi”, “yastı dağ yalı” – protoazərbaycan coğrafi adından və (k) şəkilçisindən ibarətdir; k səsi Assur dilində qoşalaşmışdır” [4, s.231].

Daha sonra Q.Kazımov qeyd edir ki, *Maşda-yaukku*, *Dayaukku*, *Zardukku*, *Karakku* adları

və bu tipli adlar sözdüzəldici şəkilçilər vasitəsilə yaranmış adlardır və xüsusi ad kimi yox, ləqəb kimi formalaşmışlar.... *ak* və *uk* bir şəkilçinin variantlarıdır [4, s.288].

Qoşa samitlər qədim şumer toponimlərində də özünü göstərir. E.ə.714-cü ildə “Assura məktub” yazısında Kişesu əyalətində Halhubarra yer adı çəkilir.... Halhubarra və Halhalbarra eyni ərazilərin adlarıdır – e.ə. 834-cü ilə aid mənbədəki *harhar* və ona əlavə edilmiş *barra* sözlərindən ibarətdir. *Harhar* – “qarqar”, *barra* – “bərə” deməkdir. Şumer və türk dillərində ilk sözlər bir hecadan, hətta bir ünlü səsdən ibarət olmuşdur [7, s.345].

İ.M.Dyakonov şumer dilində xüsusi qadın dilinin ayrıldığını göstərir. Belə ki, o, əsas şumer dilindən həm fonetik, həm də leksik cəhətdən fərqlənir. Akkad dilinə şumer sözləri məhz qadın dili ilə keçib ki, burada sözlərdə qoşa samitlər işlənirdi. Alim habelə qeyd edir ki, şumer dilində uzun səslər (samitlərin qoşalaşması) kombinator şərtlər, assimilyasiya istisna olmaqla olmamışdır [13, s.48]. Bizim fikrimizcə, qadın dili daha emosional olduğu üçün, sözlərin təkrar işlənməsi nəticəsində səslərin qoşa şəkilə işlənərək tələffüz edilməsi daha inandırıcı görünür.

Dastanda daha çox *a*, *e*, *u* saiti və *ş* samiti ilə işlənən adlar üstünlük təşkil edir. *ş* səsi ilə başlanan adlarda *ş* səsinin daha çox “yaş, su, yağış, sel” mənasında işləndiyi bir çox mənbələrdə qeyd olunmuşdur. Şamaş dağı, Maşu dağı, Şamxat, Şullat, Şuruppak, İştər. Bu sözlərin mənasında da yaş, nəm, su mənaları özünü göstərir.

Xəyavi Poorəkbər Georq Rudan sitat gətirərək yazır: “Şumer mifləri, şumer əfsanələri, onların hekayə və dastanları həmişə bir fonddan danışır ki, orada dağ, daş, dərə, dəniz, ağac, urman, sulu nəhəng çaylar və ...əsas səhnələri və perspektivləri təşkil edir” [5, s.92].

Xəzər dənizinin ilk adı Absu olmuşdur. “Bilqamıs və ölməzlər dağı” dastanından aydın görünür ki, ölməz insanların yaşadıkları ölkə də Absu dənizinin yaxınlığındadır. Burada leksik pleonazm hadisəsi özünü göstərir: *ab* və *su* sözləri eyni mənani, *su* mənasını verir.

A, *e* səsləri də böyüklük, ucalıq ifadə edir ki, qədim insanlar allahları *a* və *e* səsləri ilə adlan-

dırmışlar. Aruru, Anu, Annunak, Addu, Anqu, Enkidu, Ellil, Egalmax, Eana, Ereqlal, Etana, Ereşkiqal.

Diqqəti cəlb edən cəhətlərdən biri də adların *i* və *u* saiti ilə başlaması və qurtarmasıdır. Məsələn: Utnapişti, Urşanabi, Ubartutu, İşullanu, Uruk şəhəri, Utnapişti, Urşanabi, Aruru, Anu, Addu, Anqu, Enkidu, İşullanu, Ubartutu, Maşu, Ninsu. Adların əvvəlində və sonunda *u* səsinin çox işlənməsi fikrimizcə, *u* səsinin ulu, uca mənası verdiyini, onun fonosemantik mənasını üzə çıxardır. Azərbaycan əfsanələrində, “Ucubulux”, “Ucubunnux” əfsanəsində *u* səsi ilə başlayan adın iri, nəhəng adam mənası verdiyi görünür. Q.Kazımov qeyd edir ki, *u* assur dilində adlıq halın şəkilçisi sayılır [4, s.232]. Y.B.Yusifov qeyd edir ki, b.e.ə. şumer-akkad sənədlərində “Lu su ki” etnoniminə rast gəlinir ki, bu, “su xalqı və ya ölkənin insanları” deməkdir [16, s.63-73].

Şumer dilinin türk xalqları, xüsusən Azərbaycan dili ilə yaxınlığını İştər ilahəsi adının Y.V.Çəmənəminlinin “Qızlar bulağı” əsərində işlənməsi, qədim insanların ulu İştərə müraciəti də təsdiq edir. İştər – İannanın digər adıdır (şumerin sevgi, məhəbbət, məhsuldarlıq tanrısıdır). Bu ada daha çox akkad yazılarında rast gəlinir. Buna əsaslanıb bəzi alimlər İştər adını şumer mənşəli hesab etmirlər. Fransız alimi L.Eze isə İştər adını şumer, İanna adını akkad sözü hesab etmişdir. Halbuki onların hər ikisi şumer-türk sözüdür. Şumer dilində iş söz köküdür. Ondan çoxlu adlar və sözlər yaranıb. İşkur, İşbara, İşullana, İşum və s. [8, s.103]. İ.M.Dyakonov da iş sözü ilə yaranan adları (İşkurmanum, İşmedad, İşme Daqan, İşme Ellil, İştaran, İştərim, İştər ummi, İşullanum, İşumabi, İşumqamil, İşxara, Nur İştər və s.) göstərir və işmə sözünün “eşitmək” feili ifadə etdiyini bildirir [14, s.396]. Q.Kazımov qeyd edir ki, Manna çay adlarından biri də İştəraturadır; işta – türk. “isti”, raura – hind – Avr. “çay” deməkdir və söz bütövlükdə “isti çay” mənasını verir [4, s.36]. Akademik N.Y.Marr “İştər” adlı məqaləsində bu tarixəqədərki faktın mənasının həm “Azərbaycan” sözündə, həm də türk əhalisinin aşağı təbəqəsində “dar” – “Allah” adında qaldığını, bu ilahənin adı ilə bağlı olduğunu qeyd edir [15, s.9-10].

Şumerlərdə işlənen allah adlarının çoxu sonralar şəxs adları kimi işlənməmişdir. Q.Kazımov yazır ki, teofor adların bir çoxunun şumer dili əsasında izahı varisliklə, onların (sular, lullular, turukkilər, kutilər və şumerlərin) bir kökdən yaranması, qohum tayfalar olmasıdır. Daha sonra o yazır: “Hazırkı dövrdə ayrı-ayrı dil ailələrinin başında duran protodillərin söz köklərinin müəyyənləşdirilməsi ilə protodillər arasında əlaqə və qohumluğun öyrənilməsi paralel aparılır... Biz dünya dillərinə məxsus saysız söz köklərində ulu dilin söz köklərini görürük [4, s.36].

Cənubi Azərbaycan dilçilərindən X.Poorəkbər şumer dili ilə türk dili arasında leksik və qrammatik əlaqələri tapmağa çalışmışdır. O qeyd edir ki, “orta doğu”da şumerlərin Azərbaycandan başqa bir vətənləri və ölkələri ola bilməzdi. “Həqiqət budur ki, hər insafli və qərəzsiz alim və araşdırıcı sonda bu nəticəyə gəlir ki, “şumerlər doğrudan da türklərin ilk ataları olmuşlar və bundan başqa da ola bilməz və şumerlər Azərbaycandan başqa yerdən Mesopotamiyaya köçə bilməzdilər”. X.Poorəkbər qeyd edir ki, kəngər adı ilk dəfə gil lövhə üzərində 2432-2403-cü illərdə (hicri təqvimə görə) Uruk şəhərinin padşahı olmuş Enşakuşanna tərəfindən yazılmış, o özünü kingir/kəngər adlandırmışdır. Bütün şumerşünaslar yazırlar ki, şumerlilər özlərini kingir adlandırır, lakin akkadlar onların adını tələffüz edərkən dialekt cəhətdən onlara şumer adı vermişlər. “Kingir” sözünün mənası budur: Ki-en-kir (günü sitayiş edən xalq). Şumercə bunu En-kiengir ediblər – kəngərlərin şahı” [5, s.52]. X.Poorəkbər qeyd edir ki, bəzi alimlər “Bilqamis” dastanındakı Uruk şəhərinin adındakı “Ur”un mənasını “müqəddəs” hesab etsə də, əslində “Ur” “vətən, yer, yurd” deməkdir. Türkcə “yer” sözündə də “ur” sözünə yaxınlıq var. X.Poorəkbər türk, ingilis, ərəb, yunan, şumer dillərində, ən azı beş dildə “ur” sözünün fonetik dəyişmələrlə “yer” mənası verdiyini və bu dillərin bir kökdən yarandığını qeyd edir. Tədqiqatçı macar, ərəb, ingilis, fars, türk, ibri, suryani, arami, yunan, assur, məndan, şumer dillərində “vər” sözünün “yer” mənası verdiyini göstərir [5]. A.Məmmədov bir çox sözlərlə yanaşı, ur (nəsil, ad, ailə, it, küçük, dən, nəticə və s.) və uk (xalq, əhali, insanlar, həyata gətirmək, fikir, fikirləşmək və s.) sözlə-

rini şumer və türk dillərində müqayisə edərək, hər iki dildə bu sözlərin oxşar mənaya malik olduğunu göstərir. O qeyd edir ki, prof. Q.İ.Petlix “Происхождение селькупов” (Томск, Изд-во Томского университета, 1972, 425 с.) əsərində Narım selkuplarının mənəbəyini araşdırarkən, həmişə təkrarlanan və mifik terminologiyanın bütöv kompleksini müşahidə edir ki, b.e.ə. V minilliyin axırı, IV minilliyin əvvəlindəki qədim Ön Asiya mədəniyyəti ilə cizgilərinin tamamilə oxşar olduğunu qeyd edirdi. Zaqafqaziyanın, Şimali Qafqazın, Dağıstanın, Orta Asiya-yanın, Şərqi Türkmənistanın, Mərkəzi Asiya-yanın, Sibirin və Uzaq Şərqi Ön Asiya dünyası ilə belə əlaqələri bir çox dilçilər tərəfindən qeyd

olunmuşdur ki, görünür, bu, avropoid irqinə xas xalqların qərbdən şərqə intensiv hərəkəti ilə üst-üstə düşür ki, bu, neolit və bürünc dövrünə xasdır. Şübhəsiz, ön Asiya dünyasının geniş əlaqələrinə dilçilikdə “şumerlər barədə fikirlər” də daxildir [14, s.5-21] Qrammatik quruluşunun özünəməxsusluğuna baxmayaraq, şumer dili bir sıra dillərlə oxşarlığa malik olduğuna görə, ayrı-ayrı tədqiqatçılar şumer dilini türk, monqol, fin-uoqor, Sudan, Qafqaz-İber, Tibet, Birma, Çin, Sami, Hind-Avropa və başqa dillərlə müqayisə edərək, bu dillərlə şumer dili arasında uyğunluq tapmağa çalışmışlar. Ulu dil olan şumer dilində türk dilləri ilə yanaşı, Azərbaycan dilinə məxsus sözlərin də olduğunu görmək olar.

Nəticə / Conclusion

Şumer-türk onomastik vahidlərini tədqiq edərək belə nəticəyə gəlmək olur ki, türk dillərinə məxsus təkrarlar sistemi şumer dilində də özünü göstərmiş, bir çox səslər qoşa samitlər şəklində şəxs adlarında qorunub saxlanmışdır. Bir çox sözlərin səs və mənə cəhətdən eyniliyi

ayrı-ayrı xalqların nə zamansa vahid bir dilə məxsus olduğunu bir daha sübut edir. Türk xalqlarının, o cümlədən Azərbaycan dilinin şumer dili ilə oxşarlığını sübut edən tədqiqatlarından məlum olur ki, hər iki dil eyni fonetik xüsusiyyətlərə malikdir.

Ədəbiyyat / References

1. Acalov, A. Dəli Domrul boyunun kökləri və mifoloji simvolikası. “Azərbaycan filologiyası məsələləri”. – Bakı: Elm, 1983.
2. Adilov, M. Azərbaycan dilində təqlidi sözlər. Əsərləri, III cild. – Bakı: Elm və təhsil, 2019.
3. Hacıyev, T. Azərbaycan dilinin yazıyaqədərki izləri haqqında. “Azərbaycan filologiyası məsələləri”. – Bakı: Elm, 1983.
4. Kazımov, Q. Azərbaycan dilinin tarixi. – Bakı: Təhsil, 2003.
5. Poorəkbər, X. Şumer və ural-altaik dillərinin tarixi-təbiiqiləri. Dokt.diss., 2006.
6. Sadiq, İ. Şumer ədəbiyyatı. – Bakı: Azərənəşr, 2013.
7. Sadiq, İ. Şumerdə izim var. – Bakı: Azərənəşr, 2008.
8. Sadiq, İ. Tanrı dili. Şumer dili. Türk dili. – Bakı: Azərənəşr, 2020.
9. Sadiq, İ. Şumer və türk dillərində ilk sözlər və səs artımı yolu ilə söz yaradıcılığı. – AMEA Dilçilik İnstitutunun əsərləri, 2018 №1.
10. Şirəliyev, M. Azərbaycan dialektologiyasının əsasları. – Bakı, 1962.
11. Дмитриев, Н.К. Двойные согласные в тюркских языках // Исследования по сравнительной грамматике тюркских языков. Ч.1. Фонетика. – Москва, 1955.
12. Дьяконов, И.М. Люди города Ур. – Москва: Наука, 1990.
13. Дьяконов, И.М. Языки древней передней Азии. – Москва: Наука, 1967.
14. Мамедов, А. Теоретические проблемы восстановления первичных корней в тюркских языках // “Azərbaycan filologiyası məsələləri”. II c. – Bakı: Elm, 1984.
15. Марр, Н.Я. Краеведение. Изд-во Ассоциации горных краеведческих организаций Северного Кавказа. – Ленинград-Махачкала, 1925.

16. Юсифов, Ю.Б. О языках древнейших насельников Азербайджана (III тысячелетие до нашей эры) // “Azərbaycan filologiyası məsələləri”. – Bakı: Elm, 1983.

Ономастические единицы в шумерских эпосах

Наргиз Гаджиева

Доктор филологических наук

Институт языкознания имени Насими НАНА. Азербайджан.

E-mail: nergiz.haciyeva.1961@mail.ru

Резюме. Хотя лингвисты, изучающие шумерско-азербайджанские отношения, изучали ономастические единицы в древних шумерских памятниках, они не касались фонетических и стилистических особенностей используемых в них звуков. Выявлено употребление ономастических единиц, личных имен и топонимов, употреблявшихся в древних текстах с родственными звуками, и значение гласных, употреблявшихся в начале и конце этих имен. Показано, что двойная обработка звуков в ономастических единицах связана с повторами и древностью этих названий. Тот факт, что многие слова, используемые в шумерском языке, имеют одинаковое значение в разных языковых семьях, лишний раз доказывает, что когда-то существовал единый великий язык.

Ключевые слова: повтор, ономастические единицы, слова-близнецы, фонетико-стилистический, корень, слог, образование слов